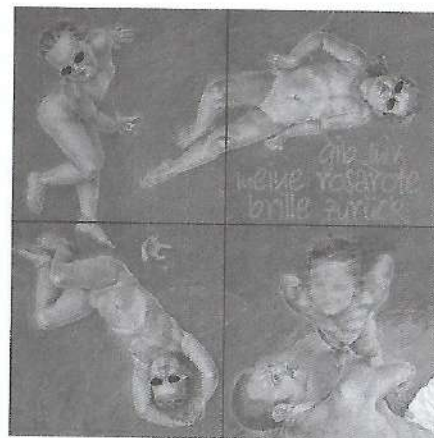
Isabela Vasiliu-Scraba

Altă lume, cu reprezentanți invizibili pentru oamenii de rând (despre *Nouăsprezece trandafiri* de Mircea Eliade)



Bruno Maria Bradt *Rosarote Brille*, 160x160 cm.

Impresionat de sălbăticia revoluției „culturale" chineze, când suflul revoluției sfărâmase degete de mari pianiști, academicianul Mircea Eliade scrisese în 1971 povestirea *Uniforme de general* (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Statul-închisoare și artistul adevărat*).

În ea actorul de geniu Ieronim Thanase apare ca retras din noua lume adusă în Regatul României de tancurile armatei staliniste. Departe de spectatorii care-l ovaționaseră odinioară pe marile scene ale capitalei, Ieronim continuă să-și practice meseria regizor și de actor fără constrângeri impuse de puterea politică.

După trei ani, renumitul savant repune problema culturii în regimurile totalitare, reluând, din narațiunea intitulată *Uniforme de general*, figura artistului Ieronim Thanase și decorul casei Calomfireștilor aflată în ruină. Actorul, de astă dată, afișează ruperea sa de trecutul familiilor boierești Antim-Calomfir-Thanase declarându-și disponibilitatea pentru un viitor trăit liber în circumstanțe istorice oricât de tragice. Fiindcă aceeași lumină dumnezeiască este ascunsă pretutindeni, în toate lucrurile. Prezentul suprapus peste un trecut ca matcă a apuselor civilizații apare în maiestuoasa lumină a Ierusalimului ceresc de la sfârșitul povestirii. Imagine pe care are certitudinea că nu e singurul care-o văzuse: „Nu simțise când încetase ploaia și se ridicase negura înecăcioasă și cerul se limpezise, înălțându-se și parcă totodată adâncindu-se. Privea înfrigurat lumina, tot mai puternică, tot mai sclipitoare, care se răspândea deasupra orașului, prefăcând clădirile imense în cristale, asemenea unor nesfârșite flăcări de aur și pietre scumpe. Cristalele se înălțau. Apropiindu-se unul de altul, contopindu-și pe nesimțite vâlvătaia" (Mircea Eliade, *Incognito la Buchenwald*, 1974).

După alți câțiva ani a imaginat un roman (*Nouăsprezece trandafiri*, 1979) axat și el pe ideea că libertatea absolută rămâne posibilă indiferent de presiunea societății totalitare asupra individului. Avea șaptezeci și doi de ani când Mircea Eliade – „savantul orfeizant" (după opinia lui Ortega y Gasset) – prevăzuse că „întreaga omenire este amenințată să supraviețuiască în stilul 1984".

Acest binecunoscut „stil" nu înseamnă doar totalul control al indivizilor, din ce în ce mai lesne de realizat prin tehnica digitală, dar și reimpunerea „religiilor" politice, incluzând câteva „isme" (printre care și gnosticismul anticreștin) alături de totalitarismul „sanitar" și poate de un nou comunism reșapat întru evitatea punerii în discuție a crimelor totalitarismului marxist ce a durat, din 1907, peste opt decenii.

Într-unul din caietele sale notează pe 19 iulie 1979: „Recitesc, tulburat, *Nouăsprezece trandafiri*. Aici regizorul de geniu Ieronim Thanase apare într-un scaun cu rotile. Cum explică Eliade, actorul-regizor ajunsese pe jumătate paralizat probabil de la un rol jucat neîndemânatic, în orice caz, într-un moment pe care îl uitase. „Uitarea" lasă o portiță deschisă spre vindecare pe calea anamnezei, după doi ani de certă invaliditate.

Din punctul de vedere al realității de văzut și pipăit, paralizia lui Ieronim marca poate viețuirea într-un regim polițienesc lăsându-și urmele adânc încrustate în unele trupuri, precum se întâmplase și cu părintele Calinic din povestirea *Cele Trei Grații*. Căci nelipsitul Albini, anchetatorul comunisto-securist care în *Nouăsprezece trandafiri* îl pândea din umbră pe semi-paralizatul Ieronim Thanase, îl talonase și pe invalidul călugăr Calinic, supraviețuitor al temnițelor politice comuniste, până când Calinic și-a dat duhul în circumstanțe cât se poate de suspecte.

Noul roman eliadesc îl imaginează pe securistul Albini deplasându-se la locuința plagiatorului Anghel Pandele, scriitor ce se aprovizionează de la Gospodăria de Partid, având secretar personal, limuzină la scară și menajeră. Desemnat de oficialități – precum Cărtărescu după 1990 – ca „cel mai mare scriitor român în viață", Pandele intenționează să publice, sub numele lui, un eseu asupra teatrului scris de regizorul Ieronim Thanase, eseu urmând a-i prefața noul volum de teatru experimental. Cu scuza unei dezvăluiri a adevăratului autor la o eventuală ediție suplimentară, plagiatorul are prudența de a trage la xerox zece exemplare din volumul de teatru tipărit de o editură comunistă, dar nedistribuit pe piața cărții.

Pentru Gheorghe Glodeanu, care-l trece cu vederea pe Albini, autorul *Introducerii la o dramaturgie posibilă* ar fi chiar Pandele (vezi *Mircea Eliade. Poetica fantasticului și morfologia romanului existențial*, 1997, p.177). Dovadă că n-a înaintat cu lectura nici până la jumătatea mini-romanului de 192 de pagini. Căci motivația plagiatului ca și presupusa dezvăluire (la o a doua ediție) a adevăratului autor se putea citi la p.77.

Până să-și reînnoiască inspirația atât prin contactul cu Laurian și Niculina, cât și prin plagierea lui Ieronim, romancierul Anghel Pandele era insistent menținut în atenția publică prin re-editarea la nesfârșit a unui roman de succes din tinerețe, urmând a i se publica acum, la 61 de ani, și oarece *Memorii* dictate secretarului său, Eusebiu Damian.

De la universitarul Carl Schmidt, invitat în Portugalia să țină niște conferințe, Mircea Eliade aflase în mai 1944 că Wilhelm Fraenger „lucrează de vreo zece ani la descifrarea lui Bosch și a scris o uriașă monografie de peste 1000 de pagini asupra lui, încă nepublicată" (M.E., *Jurnalul portughez*). Rămânând în Germania de est și desfășurându-și activitatea în „domeniul ideologic", cenzura comunistă i-a îngăduit lui Fraenger – după ani și ani de zile –, doar apariția unui mic volumaș de vreo 200 de pagini despre Bosch.

Pe Maestrul Pandele, Eliade îl definise drept artist emerit al poporului, academician și candidat al Statului român la Premiul Nobel. Imagine elocventă de colaborator fidel al regimului politic din România.

Deși debutul recenziei pe care a făcut-o Camilian Demetrescu romanului *Nouăsprezece trandafiri* este de-a dreptul sclipitor prin referirea la Hegel, recenzentul greșește considerându-l pe Anghel Pandele „o proiecție a autorului" (în rev. *Cuvântul Românesc*, Canada, aprilie, 1981, republicat în vol.: Camilian Demetrescu, *Exil* (I), București, Ed. Albatros, pp. 423- 433).

Cu ocazia vizitei făcută la domiciliul scriitorului Pandele, securistul Emanoil Albini o înfățișează secretarului Eusebiu Damian pe Niculina ca pe un mare pericol producător de haos în stucturile de vârf ale regimului totalitar.

Dacă talentata, erudita și frumoasa actriță născută dintr-o boieroaică și un tipograf s-ar fi culcat în dreapta și în stânga pentru obținerea de roluri și de premii, ea ar fi fost probabil copleșită de toate onorurile și n-ar fi atras asupra ei mânia mocnită a poliției politice. Cum astfel de lucruri nu se întâmplaseră, securistul Albini, „un fanatic al Instituției" (cf. M.E.), a recurs la o scenarită de inspirație gnostică, din care reieșea că dorința Sophiei (din gnoza lui Valentin) de a-l cunoaște pe Dumnezeu Tatăl a atras după sine toate relele din lume.

Și asta pentru că, din 1961, Niculina, la un an după ce-i murise mama, începuse a-și căuta tatăl, fost prizonier în Uniunea Sovietică repatriat în 1950, probabil rearestat (cum s-a întâmplat cu eroul de la Stalingrad, Aurel State, vezi volumul memorialistic *Drumul crucii*) și, cine stie, poate chiar omorât după gratii, fără ca familia să fie anunțată de moartea lui, fapt petrecut aievea în cazul uciderii prin torturare a filosofului Mircea Vulcănescu (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Efectul „Rashomon" sau Adevărul despre moartea martirică a lui Mircea Vulcănescu*).

Comunisto-securistul Albini, deși-l știa plecat pe Maestrul Anghel Pandele, vine totuși ca să-l atenționeze (prin secretarul-dactilograf) pe artistul emerit al poporului asupra pericolului pe care îl putea constitui frecventarea regizorului Ieronim Thanase și a Niculinei logodită cu Laurian Serdaru.

→

Tot Albini a fost „Marele inchizitor" din nuvela *Pelerina* compusă în 1975, al cărei comentariu literar l-am intitulat *Pelerina lui Eliade sau Scenarita ca formă securisto-comunistă a teoriei conspirației"*.

În jurul aceluiași personaj-sursă de închipuite scenarii conspiraționiste și-a structurat academicianul Mircea Eliade și acțiunea de tip polițist din povestirea *Dayan* terminată în 1980 (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Dayan sau Transparența matematică a realității sacralizată de pașii lui Iisus*).

Securistul Albini din romanul *Nouăsprezece trandafiri* era pasionat de gnosticism. El nu-l citește însă pe Hans Jonas, conspectat de studentul Ioan P. Culianu în teza de licență urmând a fi trecută pe 5 noiembrie 1975 la Milano. Anchetatorul Albini parcursese cartea filosofului Hans Leisegang (*Die Gnosis*, 1924), apărută câtiva ani înaintea scrierii lui Jonas.

Ajuns în SUA după ce Eliade încheiase ciclul de conferințe *The Beginnings of High Religions* (M.E., *Jurnal*, 10 febr. 1975) cu o bursă de un trimestru obținută pentru el de Distinguished Service Professor Mircea Eliade, care-i plătise și drumul dus-întors, studentul Ioan P. Culianu s-a grăbit să ducă lucrarea pregătită pentru licență universitarului Hans Jonas în speranța (dovedită deșartă) că-l va lua ca asistent, după cum și-a amintit Șerban C. Andronescu în textul intitulat *„A fost Ioan Petru Culianu „discipolul lui Mircea Eliade"?*, https://ro.scribd.com/doc/179318724/%C5%9EerbanAndronescuCulianuFalsDiscip).

Î ntr-o scrisoare către prietenul său Noica, Mircea Eliade consemnează că pe 20 mai 1975 „a luat sfârșit trimestrul petrecut de Culianu la Chicago... M-a ajutat... să-mi aranjez biblioteca, mi-a clasat corespondența din ultimii zece ani și a dactilografiat o bună parte din bibliografie" (M.E., 21 mai 1975). O activitate similară va face la un deceniu distanță și Adriana Berger, cea care l-a atacat cu furie pe faimosul savant în 1988 (vezi Francis Ion Dworschak, *În apărarea lui Mircea Eliade*, Criterion Publishing, 2003).

La Paris, Adriana Berger îi mărturisise asistentului de română Ioan P. Culianu că nu are slujbă, după ce Mircea Eliade se dispensase de ajutorul ei: „Nu mă mai pot îndoi acum că desfacerea bibliotecii și, mai ales, răscolirea manuscriselor și clasarea corespondenței a fost o imensă greșeală. Poate cea mai gravă eroare din ultimii 25 de ani ", notase marele savant pe 31 martie 1984.

Citind în manuscris nuvela *Pelerina* (din 1975), fostul comunist Matei Călinescu a reținut din ea lucrurile care-i erau foarte familiare, precum clișeele ideologice din ziarul partidului unic, care fac să semene între ele toate numerele *Scânteii*"(Mircea Eliade, *Corespondență*, vol. IV, Criterion Publishing, 2007, p. 253).

Securistul Albini din *Pelerina* fusese trecut cu vederea de Matei Călinescu, trimis în America de oficialitățile comuniste. Era și el, ca și fostul comunist Ioan Petru Culianu, dresat să „uite" crimele regimului dictatorial impus în România de oamenii lui Stalin. Nici când citește nuvela *Dayan*, Matei Călinescu nu discută reapariția personajului Albini pe care-l împinge în spatele imaginarului conflict dintre gândirea politică și gândirea mitică. Monica Lovinescu observase că, după împușcarea în ceafă, în WC-ul universității, a informatorului Culianu, Matei Călinescu s-a apucat să-l cocoațe deasupra savantului Eliade pe doctorandul asasinat la Chicago ca trădător al Securității. De altfel, mult înainte de a-i cunoaște pe acești doi trimiși ai stăpânirii comuniste, Mircea Eliade era perfect conștient de nivelul celor „crescuți exclusiv cu proza și poezia produse în conformitate cu normativele ocupantului" (M. E., 17 oct. 1970).

La moartea unicului său discipol român, care a fost orientalistul Sergiu Al-George, Eliade observase că, în plan cultural, o asemenea pierdere nu poate fi compensată.

Atunci a regretat abandonarea sanscritei pe care începuse la București, cu Sergiu Al-George, să o învețe studentul Culianu. Prin 1981, interesele lingvistice ale asistentului de română de la Groningen vizau paleo-bulgara pe care, cunoscând limba rusă, o studia la acea vreme (vezi scrisoarea lui Eliade către Noica din 31 dec. 1981).

Romanul *Nouăsprezece trandafiri*, dedicat Ilenei și lui Ioan Cușa a fost trimis de Mircea Eliade pe 7 martie 1979 unei traducătoare în germană, ceea ce i-a dat prilejul să constate mai apoi că literatura sa „place și se vinde în spaniolă și în germană". S-ar fi vândut ea și în totalitarismul comunist, dacă cele 30000 sau 60000 de exemplare din volumul de nuvele intitulat *În curte la Dionis* (Cartea Românească, 1981), volum „tras pe hârtie proastă cu cerneală cenușie" (M.E.), ar fi ajuns în librării. Ceea ce e foarte posibil că nu s-a întâmplat: „Cartea costă 27 de lei, dar nu se găsește; librarii au vândut-o pe sub tejghea. La bursa neagră... a ajuns 300 de lei" notase autorul în vara lui 1981 (vezi M.E., *Jurnal*, 23iulie 1981).

Presupunând (pe bună dreptate) că editorii comuniști vor interveni cu foarfeca cenzurii, cum s-a și întâmplat cu textul povestirii *O fotografie veche de 14 ani* (la p.56 și la p.63), faimosul savant adaugă: „n-am timp să verific dacă au respectat originalul" (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Harismele Duhului Sfânt și Fotografia de 14 ani*).

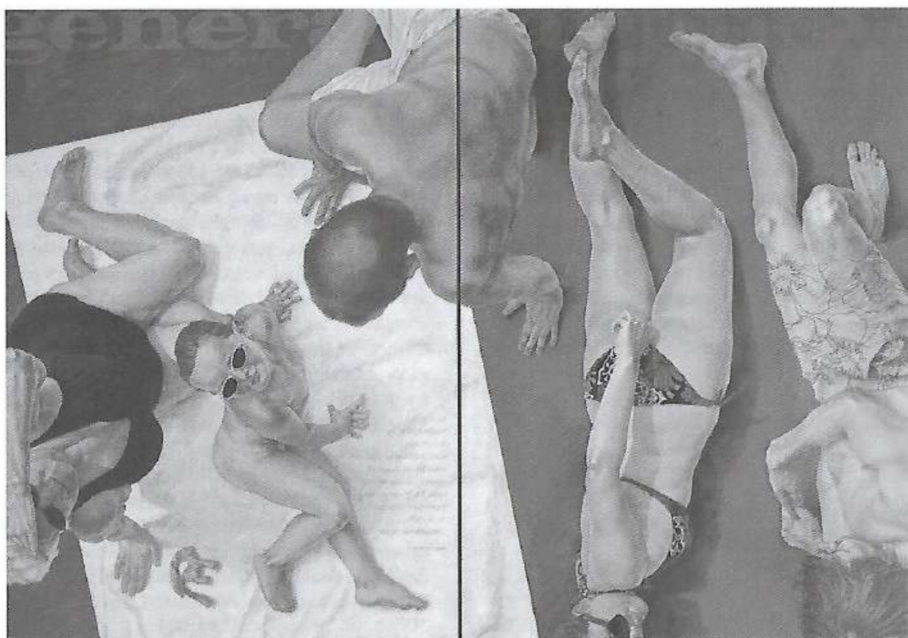
În legătură cu romanul *Nouăsprezece trandafiri*, academicianul Mircea Eliade îi scrisese în primăvara anului 1979 lui Matei Călinescu (depășit cu totul de înaltul orizont spiritual din povestirile fantastice ale faimosului savant) că într-un stat dictatorial există deja o societate invizibilă și invulnerabilă. Foarte probabil Eliade se gândise la performanțele spirituale atinse de dr. Sergiu Al-George a cărui împlinire culturală s-a întâmplat „sub ocupație comunistă", cum definise Vasile Băncilă epoca de după cel de-al doilea război mondial.

Comunistului trimis să ocupe la Bloomington un post de lector de română îi mai explicase în anul când a scris *Nouăsprezece trandafiri* că „invulnerabilitatea" celor câtiva se datorează felului complet schimbat de a-și trăi viața. Metamorfoza lor ar semăna într-un fel cu dispariția doctorului Zerlendi, sau a oricărui yoghin care s-a făcut nevăzut, adică prezența sa în lumea fizică a devenit irecognoscibilă pentru muritorii de rând (M.E., 19 martie 1979).

Interesantă este și precizarea după care „dispariția" nu se petrece nici în Muntele Sfânt al ortodocșilor (Muntele Athos) și nici pe undeva prin Himalaya. Miracolul s-ar petrece chiar în „Statul-închisoare" (cf. M.Eliade), acolo unde, în decembrie 1950, s-a produs bilocația Părintelui Arsenie Boca, prezent atât în lagărul de exterminare a Canalului Dunărea-Marea Neagră, cât și la înmormântarea mamei sale, la sute de kilometrii distanță. Or, Sf. Arsenie Boca a fost practic omorât de Securitatea comunistă poate tocmai din pricina nivelului de înduhovnicire la care ajunsese. Și, tot din aceeași cauză, Sfântul continuă să fie calomniat de oficialii Bisericii, așa cum este și Mircea Eliade calomniat de adoratorii lui Culianu. Iată premoniția lui Eliade trecută în romanul *Nouăsprezece trandafiri*: „Oricine privește realitatea în față înțelege că vom intra curând într-o fază a Istoriei Universale când niciuna din libertățile pe care abia apucasem să le cunoaștem nu va mai fi posibilă...Trebuie, deci, să ne pregătim de pe acum ca să putem supraviețui în instituțiile societății de mâine... Poeziile recitate altfel decât am fost învățați, meditații, rugăciuni interioare, exerciții de respirație și de vizualizare, pot deveni tehnici de evadare". (Mircea Eliade, *Nouăsprezece trandafiri*, Paris, Ethos, 1980, București, 1991, p.177)

„Ca toți românii conștienți de destinul României, mi-am găsit și eu modelul și consolarea în *Miorița*" – scrie Mircea Eliade: „Singurul răspuns pe care-l putem da nenorocului istoriei este răspunsul Ciobanului: El vorbește de Nunta cosmică, noi creăm în ciuda condamnării la moarte. Și creăm cu o încredere în viitor și la o scară mondială (Hașdeu, Iorga, Blaga), de parcă am fi moștenitorii Imperiului Britanic" (Mircea Eliade, 19 martie 1979).

În volumul *De la Zamolxis la Genghis-Han*, titlul capitolului cu noua hermeneutică a baladei Miorița fusese *Teroarea istoriei și răspunsul păstorului*. Ideea principală era că dezastrele istorice au putut fi la noi suportate cu ajutorul creștinismului cosmic românesc. Cosmosul sanctificat de pașii lui



Bruno Maria Bradt

Generații,150x21 cm.

Iisus permitea regăsirea sporadică a lumii „încărcată de virtuțile și frumusețile" de care o despuiaseră năvălitorii. Mircea Eliade mai face subtila remarcă după care acceptarea destinului nu trădează pasivitate, pesimism sau optimism, mai ales când e vorba de o revelație tragică. În cazul Mioriței, „mesajul îl constituie voința păstorului de a schimba sensul destinului său...el preface nenorocul care-l condamnă la moarte într-un mister al tainei nunții maiestos și feeric...care îi permite să triumfe asupra propriului destin". În ceremoniile de nuntă postume exista deja întreg repertoriul de gesturi, imagini și simboluri. Toate apar însă transfigurate în fabuloasa viziune a nunții mioritice de structură cosmică.

Dresații ideologiei comuniste, când aud de Miorița, cântă refrenul cu thanatofilia și resemnarea, cum a făcut și lectorul de română de la Bloomington, Ca să accepte interpretarea eliadescă, el ar fi trebuit să accepte premiza referitoare la „teroarea istoriei", premiză respinsă cvasi-automat de toți cei ce se auto-iluzionează că lumea începe odată cu ei. Matei Călinescu, după ce-i solicitase autorului un exemplar din *Zalmoxis*, s-a apucat de sterile speculații, dovedind că n-a priceput o iotă din noua hermeneutică a *Mioriței*.

Pe 15 aprilie 1973 trimisul stăpânirii înșira platitudini cu aer de mare și profund gânditor explicându-i academicianului Mircea Eliade că „moartea ciobanului mioritic e cu totul altfel decât ne-o putem imagina", întrucât relația omului arhaic cu moartea nu seamănă cu atitudinea în fața morții a omului modern. Și pentru ca totul să culmineze cu o prostie cât el de mare, Matei Călinescu nu uită să scrie de o închipuită „luptă" a ciobanului cu destinul, o luptă pe care acesta ar fi deplasat-o în planul transistoric al semnificației.

Nae Ionescu (în filozofie) și Vasile Pârvan (în știința istoriei) „au creat școli de lungă durată, școli de gândire, sensibilitete și metodă de lucru", scria Petre Pandrea în *Memoriile mandarinului valah* (vol.II, p.161). Mircea Eliade este el însuși o dovadă a longevității Școlii de gândire inițiată de Nae Ionescu.

Pus de oficiali să-și adauge glasul la corul celor care-l tot invitau în țară pe Eliade la vremea când opera științifică a acestuia era confiscată imediat ce ajungea în România, profesorul de Patrologie Ioan Coman l-a felicitat pe marele savant pentru numeroasele distincții prin care fusese onorat de lumea academică occidentală.

Apoi, fără a detalia imensa activitate desfășurată cu studenții săi de universitarul Ion Nistor și de alți arheologi din școala lui Pârvan, îl informează că în 20 de ani de săpături arheologice s-a adunat un „imens material de istoria religiilor din paleolitic și neolitic până în epoca bizantină târzie" (vezi scrisoarea lui Ioan Coman din 14 martie 1968, în vol, 5, 2007, p.267).

Copleșitoarea creativitate a celui considerat „cel mai mare istoric al religiilor din sec.XX", ca și nivelul excepțional de ridicat al operei lui Mircea Eliade, atât cea de filozof al religiilor cât și cea literară stau și azi ca un ghimpe în inima multor autori de duzină care-și datorează succesul totalitarismului comunist prelungit după 1990 prin rămânerea ideologilor cu putere de decizie pe pozițiile câștigate. Altfel spus, supraviețuirii „Ministerului Adevărului" (vezi Orwell, *1984*) coordonat de aceiași echipă și înainte, si după 1990, când un comunist francez se repezise a-i lua un interviu lui Leonte Răutu, cel supranumit „groparul culturii românești" (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Mircea Eliade și brațul lung al inchiziției comuniste*).

■